

ӘОЖ 81:372.881

А.Ж. Назарова*, Ш.М. Садуова

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

*E-mail: Ayim76@mail.ru

Шет тілін «кейс-стади» әдісі арқылы оқытудың ерекшеліктері

Бұл мақалада кейс әдісі интерактивті әдістің бір нұсқасы ретінде немесе кәсіби әрекеттің белгілері бар шағын іскерлік ойын ретінде қарастырылады. Бұл технологияда оқу материалы тіл үйренушілерге проблемалық жағдаяттар арқылы ұсынылады, студент түрікше кәсіби тілде сөйлеуге шешім қабылдау барысында белсенді зерттеу және шығармашылық әрекеті арқылы үйренеді.

Түйін сөздер: әдіс, кейс, түрік тілі, инновациялық жүйе, технология, әдістеме.

А.Ж. Назарова, Ш.М. Садуова

Особенности кейс-стади метода обучения иностранного языка

Метод Кейса изыскивается в виде варианта интерактивного метода или как небольшая игра с признаками профессиональной деятельности. Учебный материал для тех, кто изучает язык, в этой технологии представляется через проблематичное положение, когда студент принимает решение говорить на профессиональном турецком языке, он учится благодаря активным исследованиям и творческой деятельности.

Ключевые слова: метод, кейс, турецкий язык, инновационная система, технология, методика.

A.Zh. Nazarova, Sh.M.Saduova.

Features CES-study method of teaching a foreign language

Method of the Case is being sought in the form variant of an interactive method or as a small game with signs of professional activity. Training material for those studying the language, in this technology represented through a problematic situation, when a student decides to talk to a professional Turkish language he is learning through active research and creative activity.

Keywords: method, case, Turkish language, innovation system, technology, technique.

Бүгінгі ұстаздың мақсаты – бәсекеге қабілетті маман дайындау, әрбір болашақ маман иесіне сапалы білім беру, оның жан-жақты дамуына мүмкіншілік жасау, оқуға деген қызығушылығын арттыру. Қазіргі таңда білім саласында аянбай еңбек етіп жүрген ұстаздар, сапалы білім берудің әр түрлі әдістері мен тәсілдерін қолдану үшін көптеген еңбек етуде.

Шет тілін үйретуші ұстаздардың да алға қойған мақсаты – өзіндік ой тұжырымымен

көзқарасы бар, өз пікірін ашық айта алатын, ақпараттық ағымдардан хабары бар, өз жолдары мен мамандықтарын таңдай білген, болашақта өз саласында қызмет ете алатын мамандарды дайындау. Сондықтан оқыту барысында білім алушыларға, тек оқулықтардан сабақ беру ғана емес, сабақ барысында олардың қызығушылығын арттыру оқытушының бірден-бір міндеті. Ол үшін озық технологияларды, беделді педагогтардың тәсілдерін қолдану маңызды,

менің білім беру барысында назар аударғаным: білім алушылар түрік тілі сабағында іскерлік ойын тәсілдерін және кейс әдісін қолданғанда, қатты қызығушылық танытқандары байқалды.

Қоғамымыздың даму бағытында сауатты, саналы азамат тәрбиелеу мәселесі жүктеліп отыр. Осындай мақсаттың толық орындалуы оқу-тәрбие жүйесінің үлесіне тиетінін ескеретін болсақ, студенттердің білімді, білікті болуында кейс әдісінің алатын орны ерекше. Кейс әдісі арқылы студентті білім алуға, тілді меңгеруге қызықтыра отырып, болашақ маман ретінде тұлғаның дамуын қалыптастыруға болады.

Кейс әдісінің шығу тарихына тоқталатын болсақ, ең алғаш «кейс стади» әдісі Гарвард университетінде 1924 жылы қолданылған. Содан бері бұл әдіс осы күнге дейін өзінің маңыздылығын жойған жоқ. Кейс амал-тәсілі алғашқы кезде бизнес мектебінде ғана қолданылып келсе, бүгінгі таңда бұл әдіс арқылы оқытудың қолданылу аясы кеңейеді. Қазір кейс-стади амал-тәсілін педагогикалық оқыту үрдісіне енгізу әдіс-тәсілдерін: Л. Барис, В.А. Ясвин, К. Кристенсен, Э. Хансен, М.В. Коротков, М.В. Кларин, А.И. Наумова, А.М. Зобина, М.С. Керимбаева, В.А. Канн-калик, Н.Д. Никандров, Б.Н. Киселева, И.В. Липсина, Г.А. Полонский, Д. Экинсон, И. Уилсондар қарастыруда [3, 55].

Жағдай (кейс) деп ұжымдағы, қоғамдағы қандай да бір нақты шынайы жағдайдың жазбаша берілуін айтамыз. Білім алушылар ұсынылған жағдайды талдап, мәселенің маңызын түсіндіріп, шешу жолдарын көрсетуді және олардың ішінен ең тиімдісін таңдап алулары тиіс. Осы талдау барысында білім алушылар өздерінің алған білімдерін ұтымды пайдалана алады. Ал ұстаздың міндеті, осы кейс әдісін қолдану барысында, оқушылардың белсенділігін бақылап, барлығының қатысуын қадағалауы керек. Сонымен қатар оқушылардың талдауына берілетін кейстің түсінікті және пән тақырыптарына сай болуы өте маңызды.

Кейс әдісі оқытудың басқа технологияларына қарағанда күрделі жүйе болып табылады. Кейс әдісін қолдану барысында оқытушының іс-әрекеті екі кезеңнен тұрады.

Бірінші кезең – кейс (жағдай) таңдап алу және сұрақтар құруға арналған шығармашылық жұмыс: жағдайларды тақырыпқа сәйкес таңдап

алу; мақсат пен міндетті анықтау; жағдайды құрастыру және суреттеу.

Екінші кезең – оқытушының аудиториядағы іс-әрекеті. Аудиториядағы кейс әдісін қолдану кезеңі: кейске кіріспе; жағдайдың талдануы (шағын топтарда); пікірталас; қортынды шығару.

Студенттерді түрік тілінде кәсіби тілде сөйлеуге үйретуде тиімді әдістердің бірі – кейс әдісі. Кейс әдісі латын тілінде «шиеленіскен» немесе «ерекше жағдай» дегенді білдіреді. Бұл әдіс уақыт пен материалдық шығынды қажет ете қоймайды.

Кейс әдісін интерактивті әдістің бір нұсқасы ретінде немесе кәсіби әрекеттің белгілері бар шағын іскерлік ойын ретінде қарастырсақ та болады. Бұл технологияда оқу материалы тіл үйренушілерге проблемалық жағдаяттар арқылы ұсынылады, студент түрікше кәсіби тілде сөйлеуге шешім қабылдау барысында белсенді зерттеу және шығармашылық әрекеті арқылы үйренеді.

Кейс амал-тәсілінде басты назар студенттердің ұсынылған реальды немесе қиялдық (алдын ала құрастырылған) жағдаяттарды талдауы және осы жағдаятқа өзіндік баға беруі, өзінің ой-пікірін нақты әрі толық айтып беруі т.б. Студенттің жекетұлғалық қабілеттерін жетілдіруге аударылады.

Демек, студенттердің ауызша сөйлеу дағдыларын қалыптастыруда кейс-стади амал-тәсілін қолдану – қазіргі білім беру талабына студенттің тілге деген қызығушылығын туғызатын жеке педагогиканың жаңа инновациялық жүйесі.

Кейс амал-тәсілдерін пайдалануда мына мәселелер қарастырылады:

- студенттердің ауызша сөйлеу дағдысын жетілдіруге алдын ала дайындалған мәтіндер не тапсырмалар беру;
- микротоптардың басшыларымен өздерінің ойларын бөлісу, бірге талдау, басшының студенттер түсінбегенде микросабқтар өтуі;
- сыныптың бірнеше микротоптарға бөлінуі;
- әрбір топтың өзінің басшысы болуы;
- оқытушы бағыт-бағдар беруші, бақылаушы рөлінде ойнауы ескеріледі.

Сонымен қатар кейстік амал-тәсілде жағдаяттарға байланысты мынадай бес түрлі пікір-сайыс ұйымдастырылды:

Оқытушы студентке қарсы сұрақ береді.

Оқытушы студенттен өзінің тапсырма жайлы болжамын сұрайды.

Студент-студент рөлдік ойындар да қолданылады.

Студент оқытушыдан тапсырма жайлы болжамын сұрайды.

Студент-студент пікірталасады.

Кейс бірыңғай ақпараттық кешен болғандықтан, ол үш түрлі бөлімнен тұрады:

- кейс дайындау бөлімі;
- нақты жағдаяттар бөлімі;
- кейске кіретін қосымша тапсырмалар.

Студенттердің түрікше сөйлеу дағдыларын қалыптастыруда кейс мынадай кезеңдер бойынша дайындалды.

1-кезең. Студенттердің ауызша сөйлеу дағдыларын қалыптастырудың мақсатын айқындау.

2-кезең. Кейсті түзуге материалдар жинау. Сыныптағы студенттер саны және олардың түрік тілі пәнінен білім деңгейлері мен сөздік қорының көрсеткіші.

3-кезең. Студенттердің ауызша сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға арналған тапсырмаларды жинақтау.

4-кезең. Сабақтың қай кезеңінде кіргізуге болатынын болжау.

5-кезең. Студенттерден күтілетін нәтижені болжау.

6-кезең. Нәтижеге қол жеткізу үшін кейсте кемшіліктерді жою.

7-кезең. Студенттердің түрікше сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға арналған тапсырмаларды түрік тілі сабағына енгізу.

Кейс амал-тәсілдері қолданылған сабақтарда сыныптағы студенттерді төрт адамнан тұратын микротоптарға бөлуге болады. Студенттерді микротоптарға бөлу үшін оларды туылған айларына, мезгілдеріне, жылдарына, жақсы көретін түстеріне және т.б. қарай топтастырып, өздеріне лайықты етіп топ атын қояды.

Кейс амал-тәсілдері қолданғанда микротоптармен қатар сарапшы, жол сілтеуші, баяндаушы және қарсы сұрақ қоюшы болады.

1. Сарапшы – әрбір топтың өзінің сарапшысы болады. Сарапшының міндетті микротоптарға қатысып отырған студенттердің жауаптарын қорытындылау. Керек болса, микросабактар өту. Студенттер жауаптарының дұрыс не бұрыстығын сарапшыға тексертеді.

2. Жол сілтеуші – бұл тапсырманы басқалардан ерте орындайтын, әдетте, жақсы оқитын студент. Ол студенттер жауап таба алмай жатқанда, дұрыс жолды айтады.

3. Баяндаушы бұл тапсырмада берілген мәтін не басқа жағдаяттарға еніп, басқа студенттерге түсіндіреді. Өзі ойнап тұрған образдың жүрісін, кимылын, ым-ишарасын айнытпай салу арқылы дұрыс жолды сілтейді. Мысалы, доп жайлы жұмбақ жасырылғанда, доптың келбетін салу керек.

4. Қарсы сұрақ қоюшы – бір студент басқа студенттердің айтқан пікірлеріне келіспей әдейі сұрақ қояды. Бұл сұрақтарға басқа студенттер жауап берулері қажет. Бұл оларды өз пікірлерін басқа біреуге дәлелдеуге үйретеді. Кейс сабақтарында берілетін тапсырмалар студенттерді қызықтыруға, олардың диалогтік және монологтік сөйлеу дағдыларын жетілдіруге, ауызша сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға бағытталды. Студенттерге тәрбиелік мағынасы жоғары ұлттық педагогика элементтері бар шешендік сөздер, мақал-мәтелдер үйретілді. Кейс технологиясының дәстүрлі оқытудан басты айырмашылығы мұнда студент өздігінен ізденетін, алдарында тұрған проблеманы шешетін субъект. Оқытушы сабақта тек бағыт-бағдар беруші қызметін атқарады. Кейс технологиясында студенттер санына қарай бірнеше микротоптарға бөлінеді. Әрбір топ проблеманы шешуде өзінің пікірін дәлелдейді.

1. Презентация – оқытушы студенттердің барлығына бірдей сабақтың мақсатына қарай белгілі бір проблема қояды. Осы проблеманы түсіндіреді.

2. Ұстанымы студенттер оқытушы түсіндірген проблема бойынша өз пікірлерін дәптерлеріне жазады. Әрбір студент өз идеяларын жеке жазып, басқа студенттерден көшірмейді. Студенттердің жазған ұстанымдары кейінірек проблеманы топ болып талқылағанда қажет болады.

3. Проблеманы талқылау – студенттер проблеманы топ ішінде талқылап, дұрыс шешім шығарады. Топ ішінде студенттер бір-біріне үйретеді, үйренеді.

4. Шешім шығару – топ ішінде қабылданған шешімді басқа топтарға айтып, өзінің пікірін

дәлелдеу. Басқа топтарда айтылған пікірге өз көзқарастарын білдіреді.

Осындай кейс технологиясы бойынша құрылған бірнеше дәрістердің қарастыра кетейік. Мысалы, оқытушы студенттерге мынадай мазмұнда мәтінді тақтаға жазады. Ескерту: дәріс түрік тілінде жүреді.

1 – үлгі-сабақ

«Өзен»

«Біздің ауылдың маңында өзен ағып жатыр. Өзеннің суы өте лас. Бірнеше жылдан бері қараусыз қалғандықтан өзеннің жан-жағын шөп басып кеткен. Көптен бері өзеннің суын ауыл тұрғындары пайдаланбайды» [6, 97].

Оқытушы мәтінді оқып, студенттерге мынадай проблеманы шешуді ұсынады.

Шешілетін проблема: Бұлақтың суы қандай болуы керек?

Студенттер проблеманы шешуге топ болып кірісті. Әрбір топ өздерінің көзқарастарын ортаға салады.

Бірінші топтың студенттері мынадай мазмұнда мәтін құрастырды:

«Біздің ауылдың маңында өзен бар. Өзеннің суы мөлдір, таза болуы керек. Ауыл адамдары өзенді үнемі күтіп, таза ұстайды».

Екінші топтың студенттері: «Өзенді тазалау қажет. Сонда оның суы таза болады. Өзеннің суын адамдар пайдаланады».

Үшінші топтың студенттері: ««Бұлақ көрсең – көзін аш» деген бар. Табиғатты аялап ұстау керек. Өзен табиғаттың адамдарға берген сыйы. Егер адамдар өзенді таза күтіп ұстаса өзен олардың өмір бойы азығына айналады».

Бұл дәрістен кейс технологиясының мынадай ұтымды жақтарын байқауға болады:

- студенттердің өзара пікірталастыруға, өзінің пікірін дәлелді құруға дағдыланауы;
- топ ішінде белсенді тілдік қатынастың орнауы;
- проблеманы өздігінен шешуге ұмтылу, шығармашылық жұмыстарды орындауға үйрену;
- тапсырмада берілген сұрақтарға жауап іздеп, өзіндік пікір айтуға дағдылану;
- ауызша сөйлеу дағдылары жетіліп, мәтін құрастыру біліктерін дамыту.

Қорыта келе айта кететін болсақ, кейс әдіс-тәсілі арқылы жүргізілген дәрістің ұтымдылығы: дәріс барысында сыныптағы студенттердің барлығын сабаққа қатыстыру, уақытты ұтымды пайдалану, бір уақытта студенттердің білімін тексеру, студенттерді өз араларында қарым-қатынасқа түсіру, студенттің өз ойын ашық айта білуге жетелеу, студенттің ой қорыта білу деңгейін көтеруге және шығармашылық қабілетінің өсуіне жетелейді.

2-үлгі-сабақ

Сабақ тақырыбы: Үй жануарлары

Сабақтың мақсаты: Студенттерді ауызша сөйлеуге дағдыландыру.

Ертегі кейіпкерлерінің жағымды және жағымсыз әрекеттерін талдауға үйрету.

Көрнекілігі: жануарлардың суреттері, алмалар, шарлар.

Сабақтың барысы: Ұйымдастыру. Студенттерге мәтінді оқып беру.

«Ит пен мысық»

«Ерте заманда ит пен мысық дос болыпты. Бір күні екеуі бас қосып әңгімелесіпті. Ит тұрып былай деп мақтанымты: «Менің адам баласына пайдам шаш етекпен! Үйін күзетемін. Малың бағамын. Адамдарға менің еш зияным жоқ сол себептен де адамдар мені жақсы көреді». [6, 35]

Мысық та қалыспай мақтана жөнеледі. «*Кім айтты мені адамдардың досы емес деп? Менің де адамдарға еш зияным жоқ. Менің де оларға тигізер пайдам шаш етекпен. Менің арқамда үйлерінде тышқан өзі түгіл аты да естілмейді*», – дейді. Сол кезде бұл әңгімені қожайындары тыңдап тұрып:

«Сендердің маған тигізер пайдаларың зор. Сендер болмасаңдар мен қалай күн көрер едім – депті».

Бұл мәтінді оқып берген соң, студенттерді рөлге бөліп, бірін ит, бірін мысық етіп сөйлетеміз.

Баяндаушы: Өздерінің жақсы пайдалы жақтарыңды айтыңдар.

Қарсы сұрақ қоюшы: Енді кемшіліктеріңді айтыңдар.

Сарапшы: үй жануарларының барлығының да пайдалы екендігін айтады.

Әдебиеттер

- 1 Radzhers E. Innovasiya turali tusinik. – // Kazakstan mektebi. – №4. – 2006.
- 2 Kabdikayrov K. Inovasyalik tehnologiyalardiagnostikalau. – A., 2004
- 3 Zhunisbek A. Zhana tehnologiya negizi – sapali bilim. – //Kazakstan mektebi. – №4. – 2008.
- 4 Nagimzhanova K. Inovasyalik tehnologiyani kurulumu. – A.: Orken, 2007.
- 5 Koshimbetov S. Inovasyalik tehnologiyani bilim sapasin koterude paidalanu mumkindikteri – A.: Bilim, 2008.
- 6 Türkçe'ye Doğru Yabancılar için Türkçe 1, Ders Kitabı. – ANKARA, 2003.